

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תספורת ועטיפת הראש ותפילין

(י"ד ב') אבל אסור בתספורת, מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן "רְאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ" (אל תגדלו, אלא תסתפרו), מכלל דכולי עלמא אסור.

(ט"ו א') מנודין ומצורעין מה הן בתספורת? **תא שמע**, מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבס. מנודה שמת בית דין סוקלין את ארונו. רבי יהודה אומר: לא שיעמידו עליו גל אבנים כגלו של עכן, אלא בית דין שולחין ומניחין אבן גדולה על ארונו. ללמדך שכל המתנדה ומת בנידויו, בית דין סוקלין את ארונו.

אבל חייב בעטיפת הראש, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל "וְלֹא תַעֲטֶה עַל שְׂפָם" (אל תנהג מנהגי אבלות), מכלל דכולי עלמא מיחייב.

מנודה מהו בעטיפת הראש? אמר רב יוסף: **תא שמע**, (דתני גבי תעניות) והן מתעטפין ויושבין כמנודין וכאבלים, עד שירחמו עליהם מן השמים. אמר ליה אב"י: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמיר.

מצורע מהו בעטיפת הראש? **תא שמע**, "וְעַל שְׂפָם יַעֲטֶה", מכלל שחייב בעטיפת הראש, שמע מינה.

אבל אסור להניח תפילין, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל "פָּאֲרָךְ חֲבוּשׁ עֲלֶיךָ", מכלל דכולי עלמא אסור. מנודה מהו בתפילין? תיקו.

מצורע מהו בתפילין? (ולא איפשיטא)

שיטות הראשונים

עטיפת הראש למנודה: דעת שאילתות, בה"ג, רב האי גאון, וראב"ה, שמנודה חייב בעטיפת הראש¹. ודעת רבינו חננאל, רי"ף, ורא"ש, דבעיא דלא איפשיטא, ולקולא עבדינן, ואינו חייב. והרמב"ם השמיטו. וכן השמיטו השו"ע².

דין מנודה ומצורע בהנחת תפילין: כתב רי"ף דכל אלו אזלינן בהו לקולא. ופירש דבריו **רבינו ירוחם**, הילכך מותר להניח תפילין. וכן השמיט הרמב"ם הדין (משמע שחייב). ודעת בעל העיטור שאסור בתפילין³. והשו"ע⁴ במקום אחד פסק

¹. דדברי אב"י דחייטא בעלמא נינהו.

². יו"ד שלדב. וכתב הש"ך (ס"ק יב): "אין צריך קריעה ועטיפת ראש וכפיית המטה כאבל, ומותר ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה ובתפילין ושאלת שלום, כן הסכמת רוב הפוסקים." מקורות: שאילתות (פרשת מקץ, שאילתא ל). רב האי גאון (אוצר הגאונים, התשובות, סי' כז-כח). בה"ג (הל' נידוי, סי' מז). ראב"ה (סי' תתמ). רמב"ם (הל' תלמוד תורה ז, ד). רי"ף (ז ב בדפיו). רא"ש (סי' ד).

³. והמאירי כתב: מצורע ומנודה, הדבר ספק אם אסורין בתפילין אם חייבין, ואין לנו בהן הכרע, אלא שהדעת מכרעת להתיר בהם את המנודה, ממה שאמרו בסנהדרין (פרק ארבע מיתות, ס"ח א') על רבי אליעזר, נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו, אלמא שתפילין היה מניח בנדויו שהרי בשעת מיתתו אמרו הותר הנדר. ואף על פי שיש שפירשוהו על הורקנוס שהיה מניח תפילין, אין נראה כן. ומכל מקום אפשר שלכבוד ר' אליעזר פירשו בנדויו להקל עליו בקצת דברים (כדעת ראב"ד, הובא להלן ט"ז א'), שיכול המנדה לפרש שלא יהיה המנודה חייב בכל דיני הנידוי, וכל שכן בתפילין שהם לתלמיד חכם עיקר גדול בעניינו. ומצורע מיהא יראה לאיסור.

⁴. יו"ד שלדב. (שם פסק שמנודה אסור בתכבוסת ותספורת. וכתב בביאור הגר"א, ס"ק ט: גמרא וברייתא שם. אבל שאר דברים דסלקא באבעיא, קיימא לן ספיקא דרבנן להקל). או"ח לח"ג (שם פסק שאסור בתפילין). והמשנ"ב (ס"ק לח) כתב: עיין בל"ח

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כרי"ף. ובמקום אחר פסק כבעל העיטור.

מנודה שמת: דעת רמב"ן שמנודה שמת דינו כמאבד עצמו, ואין קורעין ולא חולצין ולא מספידין עליו. ולא עוד אלא שמבזין אותו⁵. אבל כבוד של חיים עושין לאבלי, עומדים בשורה ומנחמים. ודעת הרשב"א שאין מונעים ממנו שום דבר⁶. והשו"ע פסק כרמב"ן.

וכתבו רמב"ן ורשב"א דהני מילי לאפקירותא ועובר על דברי חכמים. אבל לממונא, כיון שמת פטור מגזירתם ואין סוקלין ארונו, ומספידין לו כראוי. וכן פסק השו"ע⁷.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות נדוי וחרם, סימן שלד)

ב. המנודה... אסור בתקבולת ובתספורת ובנעילת הסנדל, (ראב"ד ורא"ש) פאביל...

ג. מנדה שמת, בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונו, ואין קורעין עליו, ולא חולצין, ולא מספידין. והני מילי לאפקירותא ועובר על דברי חכמים; אבל לממונא, כיון שמת, פטור מגזירתם ואין סוקלין ארונו, ומספידין אותו כראוי.

(או"ח, הלכות תפילין, סימן לח)

ג. מנדה ומצרע אסורים להניח תפילין.

שאלת שלום ותלמוד תורה

(ט"ז א') אבל אסור בשאלת שלום, דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל "האנק דם" (ותנהג בזה כאבל).

מנודה מהו בשאלת שלום? אמר רב יוסף: **תא שמע**, ובשאלת שלום שבין אדם לחברו כבני אדם הנזופין למקום. אמר ליה אביי: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמיר.

מצורע מהו בשאלת שלום? **תא שמע**, "ועל שפם יעטה" שיהו שפתותיו מדובקות זו בזו, שיהא כמנודה וכאבל, ואסור בשאלת שלום, שמע מינה.

אבל אסור בדברי תורה, מדקאמר רחמנא ליחזקאל "דם".

מנודה מהו בדברי תורה? אמר רב יוסף: **תא שמע**, מנודה שונה ושונין לו, נשכר ונשכרין לו. מוחרם⁸ לא שונה

ובש"ך (יו"ד שלדב, ס"ק יב) ובשאר אחרונים דפוסקים להיפך. וכתב הפמ"ג דיניחו בלי ברכה. אבל מביאור הגר"א משמע לכאורה דצריכין לברך גם כן. מקורות: בעל העיטור (שער א, הל' תפילין, חלק השביעי, הפטור והחיוב). מאירי (ט"ז א', ד"ה אף התפילין).

⁵. כדאמרין שסוקלין את ארונו.

⁶. דלא שמענו אלא בית דין סוקלין את ארונו בהנחת אבן על הארון, אבל מתעסקין עמו לכל דבר. שלא אמרו אין מתעסקין עמו לכל דבר אלא הרוגי בית דין ובמאבד עצמו לדעת ובפורשין מדרכי צבור והמסורות, אבל במנודה ואפילו במוחרם לא אמרו.

⁷. יו"ד שלדג, רמב"ן (תורת האדם, שער האבל, עניין ההתחלה, עמ' קנו). רשב"א (שו"ת, ח"א סי' תשסג; ח"ה סי' רלו).

⁸. שאמרו יהא בחרם, והוא חמור מאד, ואין עושין אותו אלא על עבירה חמורה, או למי שנתקשה (דהיינו הקשה ערפו) לסרב בבית דין ג' פעמים, כדאיתא לקמן (ט"ז א'). ריטב"א.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ולא שוּנִין לוֹ, לא נשכר ולא נשכרין לוֹ. אֲבָל שוֹנָה הוּא לַעֲצֻמוֹ, שֶׁלֹּא יִפְסִיק אֶת לִימוּדוֹ. וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲנוּת קִטְנָה בִּשְׁבִיל פְּרִנְסָתוֹ. ואמר רב: (כגון) זבוני מיא (למכור מים) בפקתא דערבות, שמע מינה.

מצורע מהו בדברי תורה? **תא שמע:** "וְהוֹדַעְתָּם לְבִנְיָהּ וּלְבִנְיָהּ בְּנִי. יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֶב", מה להלן (במעמד הר סיני) באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן, באימה וביראה וברתת ובזיע. מכאן אמרו: הזבין והמצורעין ובוועלי נדות, מותרין לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במדרש ובתלמוד בהלכות ובאגדות, ובעלי קריין אסורין. שמע מינה.

שיטות הראשונים

מנודה מהו בשאילת שלום: כתב הרי"ף, וכל תיקו דאמרינן בהאי עניינא לקולא. וכן פסק המרדכי. וראבי"ה פסק שאבל אסור בשאילת שלום⁹. והמאירי כתב דבעיא לא איפשטא, ומתוך כך יש מקילים בה, אלא שהמנהג קבוע להחמיר. והרמב"ם השמיט. וכן השו"ע¹⁰.

דיבור עם מנודה: כתב הרא"ש: מדקמבעיא להש"ס אם מותר בשאילת שלום, מכלל שמותר לדבר עמו. וכן לקמן (י"ז א') דיבר רב יהודה עם ההוא דהוּו סנו שומעניה. וכן פסק השו"ע¹¹.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות נידוי וחרם, סימן שלד)

ב. הַמְנִידָה, אֵין יוֹשְׁבֵין בְּד' אַמּוּתָיו, חוּץ מֵאַשְׁתּוֹ וּבְנָיו. (ר"ן) (וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִף בְּנֵי בֵיתוֹ, שְׂרִי) (טור ובת"ה סימן רע"ו) (וְיֵשׁ לְהַקֵּל). וְאֵין אוֹכְלִין (וְשׁוֹתִין) (טור) עִמּוֹ. וְאֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאֵין כּוֹלְלִין אוֹתוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ עֲשֹׂרָה. **הגה:** אֲבָל אִם לֹא נִדְוָה בְּפִרוּשׁ, אִף עַל גִּבּ שֶׁהוּא עֹבְרִין אוֹ שֶׁעָבַר עַל גִּזְרֵת צָבוּר, מְצַרְפִּין אוֹתוֹ לְמִנְיָן י' לְהַתְפַּלֵּל עִמּוֹ (ריב"ש סימן קע"ב וּמְרַדְכִי רִישׁ שְׁבוּעוֹת שְׁתֵּים וְהַגְהוֹת אֶלְפָסִי פָּרָק אֵלּוּ מְגַלְחִין). וְאֶפְלוּ מְנִידָה מִמֶּשׁ שֶׁאֵין מְצַרְפִּין אוֹתוֹ לְמִנְיָן, מִכָּל מְקוֹם מִתֵּר לְהַתְפַּלֵּל בְּעוֹדוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א וְרִיב"ש ס' קע"ב). וְמָה שֶׁנֶּהְיָ לְגִרְשׁוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, שְׁלֹא יִדְחַק וְיַחֲדִים שְׂצָרִיקִים לְהַתְרַחֵק מֵאַרְבַּע אַמּוּתָיו. (שם בריב"ש). וְאֶסוּר בְּתַכְכֻּסָּת וּבְתַסְפֻּרָת וּבְנִעִילַת הַסִּנְדֵּל, (ראב"ד ורא"ש) כְּאֶבֶל. וּמִתֵּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה. שׁוֹנָה, וְשׁוֹנִין לוֹ. נִשְׁכָּר, וְנִשְׁכָּרִין לוֹ. וְהַמְחָרֵם, לֹא שׁוֹנָה וְלֹא שׁוֹנִין לוֹ; לֹא נִשְׁכָּר וְלֹא נִשְׁכָּרִין לוֹ; וְכֵן אֶסוּר לְהַנּוֹתוֹ יוֹתֵר מִכְּדֵי חֲזָיו (תְּשׁוּבַת רִשְׁב"א). אֲבָל שׁוֹנָה הוּא לַעֲצֻמוֹ, שְׁלֹא יִשְׁכַּח תְּלִמּוּדוֹ, וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲנוּת קִטְנָה כְּדֵי פְּרִנְסָתוֹ; וּמִתֵּר לְדַבֵּר עִם הַמְנִידָה וְעִם הַמְחָרֵם, אֲלֹא אִם כֵּן הִחְמִירוּ עָלָיו בֵּית דִּין בְּפִרוּשׁ.

⁹. דברים, פרשת ואתחנן, ד, ט-י.

¹⁰. וכפי שביאר לעיל גבי עטיפת הראש, דדברי אביי דחייתא בעלמא נינהו.

¹¹. יו"ד שלדב. ועל מה שפסק השו"ע: ואסור בתכבוסת ובתספורת ובנעילת הסנדל, כאבל. כתב הש"ך (ס"ק יב): אבל אין צריך קריעה ועטיפת ראש וכפיית המטה כאבל. ומותר ברחיצה וסיכה ותשמיש המיטה ובתפילין ושאילת שלום, כן הסכמת רוב הפוסקים. מקורות: רי"ף (ז ב בדפיו). ראבי"ה (מועד קטן, ס' תתמ). מרדכי (סי' תתקלה). מאירי (ט"ו א', ד"ה אבל אסור בשאילת).

¹². יו"ד שלדב. מקורות: רא"ש (סי' ד).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הגה: ומכל מקום לא ירבה עמו בדברים, ולא ידבר עמו אלא לצורך, כמו שמדבר עם האבל (הגהות אלפסי וריב"ש הנ"ל). במקום שאסור לישוב בד' אמותיו, כל שאדם יושב תחלה והמנדה בא לשם, אין צריך להתרחק משם (בית יוסף בשם הקונטרס). ואסור לכנס לביתו, דהוי כד' אמותיו, ואין חלוק בין עומד ליושב (שם).

כיבוס, קריעה, כפיית מיטה, מלאכה, רחיצה

(ט"ו א') אבל אסור בתכבוסת, דכתיב⁴³ "וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲתֵאבְּלִי נָא וּלְבָשִׁי נָא בְּגָדֵי אֲבָל וְאֶל תְּסוּכִי שָׁמֶן וְהָיִית כְּאִשָּׁה זֶה יָמִים רַבִּים מִתְּאַבְּלָת עַל מֵת"⁴⁴.
מנודין ומצורעין מה הן בתכבוסת?

תא שמע, מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבס, שמע מינה.

אבל חייב בקריעה, דקאמר להו רחמנא לבני אהרן "לא תפְּרְמוּ", מכלל דכולי עלמא מיחייב.

מנודה מהו בקריעה? תיקו.

מצורע מהו בקריעה?

תא שמע, "בְּגָדָיו יִהְיוּ פָּרָמִים", שיהו מקורעין, שמע מינה.

(ט"ו ב') אבל חייב בכפיית המטה,⁴⁵ **דתני** בר קפרא: דמות דיוקני נתתי בכם, ובעונותיכם הפכתיה. כפו מטותיכם עליה.⁴⁶

מנודה ומצורע מה הן בכפיית המטה? תיקו.

אבל אסור בעשיית מלאכה, דכתיב⁴⁷ "וְהִפְכָּתִי חֲגִיכֶם לְאֲבָל"; מה חג אסור במלאכה, אף אבל אסור במלאכה.

מנודה מהו בעשיית מלאכה?

תא שמע, מנודה שונה ושונין לו נשכר ונשכרין לו, שמע מינה.

מצורע מהו בעשיית מלאכה? תיקו.

אבל אסור ברחיצה, דכתיב⁴⁸ "וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲתֵאבְּלִי נָא וּלְבָשִׁי נָא בְּגָדֵי אֲבָל וְאֶל תְּסוּכִי שָׁמֶן וְהָיִית כְּאִשָּׁה זֶה יָמִים רַבִּים מִתְּאַבְּלָת עַל מֵת", ורחיצה בכלל סיכה.

⁴³. שמואל-ב יד,ב.

⁴⁴. דיני כיבוס וגיהוץ באבל, יתבארו בהרחבה, אי"ה, להלן, כ"ג א'.

⁴⁵. ראה דיני כפיית המיטה בהרחבה, להלן כ"ז א'.

⁴⁶. על פי גירסת הראשונים, ראה ערוך (ערך דיוקן), רי"ף, רא"ש, תלמיד ר"י מפריש, רמב"ן. וכת"י. ור' דק"ס.

⁴⁷. עמוס ח"י.

⁴⁸. שמואל-ב יד,ב.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מנודה מהו ברחיצה?

אמר רב יוסף: **תא שמע**, כשאמרו אסור ברחיצה, לא אמרו אלא כל גופו. אָבֵל פניו ידיו ורגליו מותר. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו אכולהו?!

(ודחי) לא, אשאר.

מצורע מהו ברחיצה? תיקו.

שיטות הראשונים

מנודה מהו ברחיצה: בגמרא בעיא דלא איפשיטא. דעת רי"ף, ראב"ד, ראב"ה¹⁹, ורא"ש שמנודה מותר ברחיצה. והמאירי והטור הביאו יש אומרים שפסקו לחומרא. וכן דעת רבינו יהונתן לחומרא. והרמב"ם השמיט דין זה. וכן השו"ע²⁰.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות נידוי וחרם, סימן שלד)

ב. המְנִידָה... אָסוּר בְּתַכְכֻּסָּת וּבְתַסְפֻּרָּת וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל, (ראב"ד ורא"ש) כְּאֵבֶל...

נעילת סנדל ותשמיש המיטה

(ט"ז ב') אבל אסור בנעילת הסנדל, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל "וְנַעֲלֶיךָ תִּשִּׂים בְּרַגְלֶיךָ", מכלל דכולי עלמא אסור.

מנודה מהו בנעילת הסנדל?

אמר רב יוסף: **תא שמע**, כשאמרו אסור בנעילת הסנדל, לא אמרו אלא בעיר. אבל בדרך מותר. הא כיצד? יצא לדרך, נועל. נכנס לעיר, חולץ. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו אכולהו?!

(ודחי) לא, אשאר.

מצורע מהו בנעילת הסנדל? תיקו.

אבל אסור בתשמיש המטה, דכתיב²¹ "וַיִּנָּחֵם דָּוִד אֶת בֵּית שָׁבַע אֲשֶׁתוֹ וַיָּבֵא אֵלָיָהּ", מכלל דמעיקרא אסור.

מנודה מהו בתשמיש המטה? ולא איפשיטא.

מצורע מהו בתשמיש המטה?

¹⁹. אך כותב שירא שמים ראוי שיחמיר על עצמו, כשאר הספקות שם שלא נפשטו.

²⁰. יו"ד שלדב. וכתב הש"ך (ס"ק יב): אבל אין צריך קריעה ועטיפת ראש וכפיית המטה כאבל ומותר ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה ובתפילין ושאלת שלום כן הסכמת רוב הפוסקים. מקורות: רי"ף (ח א בדפיו). רא"ש (סי' ד; וכן מפורש בקיצור פסקי הרא"ש). רבינו יהונתן (ז ב ברי"ף). ראב"ה (סי' תתמ). וראה נמוקי יוסף (ז ב - ח א דפי רי"ף). מאירי (ט"ו ב', ד"ה אבל אסור בסיכה).

²¹. שמואל-ב יבכד.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תא שמע, **דתניא**: "וְיָשֹׁב מִחוּץ לְאֶהֱלוֹ"²², שיהא כמנודה וכאבל, ואסור בתשמיש המטה. ואין "אהלו" אלא אשתו, שנאמר²³ "לֵךְ אֲמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהֱלֵיכֶם", שמע מינה. אבל אינו משלח קרבנותיו, **דתניא**: רבי שמעון אומר: שלמים בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא אונן. מנודה ומצורע לא איפשיטא.

שיטות הראשונים

תשמיש המיטה למנודה: כתב הרי"ף דלא איפשיטא. ולעיל כתב דכל תיקו בהאי עניינא, לקולא. ולפי זה מותר בתשמיש המיטה. וכן פירש רבינו ירוחם את דבריו. **הרמב"ם** השמיטו. **והשאלתות** כתב שאסור. **והשו"ע**²⁴ השמיטו.²⁵ **מנודה מהו בנעילת הסנדל**: כתב הרי"ף דלא איפשיטא. וכוונתו להקל, כמו שכתב לעיל מינה, דכל תיקו דאמרינן בהאי עניינא, לקולא. **והראב"ד** התקשה בדבריו,²⁶ והסיק לחומרא. וכן דעת **שאלתות**, **רי"ד**, **רי"א**, **ז**, **וריטב"א**. ואילו **הרמב"ם** השמיטו. **והשו"ע** פסק לחומרא.²⁷ **אבל אינו משלח קרבנותיו**: **הרמב"ם** פסק שאבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה.²⁸ **ורי"ד** כתב, לאו כל שבעת ימי אבלותו אסור להקריב קרבן, אלא דוקא כשהוא אונן (מהתורה), דהיינו יום המיתה,²⁹ וכן מדרבנן אף ביום הקבורה.³⁰

²² ויקרא, פרשת מצורע, יד, ח.

²³ דברים, פרשת ואתחנן, ה, כו.

²⁴ מקורות: שאלתות (פר' מקץ, שאלתא ל). רי"ף (ח א בדפיו). רמב"ם (הל' תלמוד תורה, ז, ד). רא"ש (סי' ד). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב יד, ח"א).

²⁵ ולגבי דין מצורע בתשמיש המיטה, בימי ספירו אסור בתשמיש המיטה, כמבואר בברייתא כאן להדיא (וראה רבינו חננאל). מצורע מוחלט מותר בתשמיש המיטה. מצורע מוסגר, מחלוקת ראשונים. וראה בהרחבה לעיל, ז' א'-ב', בשיטות הראשונים.

²⁶ דקתני בברייתא (תענית י"ג א') "וכן אתה מוצא במנודה ובאבל", אהייא מהני תלתא דקתני בברייתא (מלאכה, רחיצה, ונעילת הסנדל) קאי? אי אמלאכה, מישראל שרי, כדתניא: מנודה נשכר! ואי ארחיצה ואנעילת הסנדל, הא אמרת דלקולא! אלא על כרחיך אחד מינייהו, הלכך שדינהו אנעילת הסנדל, כדאשכחן במילתיה דרבי אליעזר (ב"מ נ"ט ב') כשברכוהו והודיעו רבי עקיבא, שחלץ מנעליו, אלמא אסור בנעילת סנדל. ותניא נמי הכי בתוספתא (תענית פ"א), ובירושלמי: אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך, מותרין בנעילת הסנדל ולכשיבא בעיר יחליצנו. וכן לט' באב ולתענית צבור.

²⁷ יו"ד שלדב; או"ח תקנ"ז. אמנם בב"י כתב שמהשמטת הרמב"ם נראה שפסק לקולא, כרי"ף, ונקטינן לקולא כדעת הרי"ף והרמב"ם. והשו"ך (יו"ד שלד, ס"ק יג) כתב: ותימה דבב"י פסק כאן דמותר בנעילת הסנדל! וכן כתב הריב"ש (סו"ס קע"ג) בשם הרשב"א, והכי נהוג. מקורות: שאלתות (פר' מקץ, שאלתא ל). רי"ף (ח א בדפיו). רמב"ם (הל' תלמוד תורה, ז, ד). רא"ש (סי' ד).

²⁸ זה לשונו: "האָבֵל אֵינוֹ מְשַׁלַּח קִרְבָּנוֹתָיו כָּל שְׁבַעָה, אֶפְלוּ יֵין אוֹ עֲצִים אוֹ לְבוֹנָה. וְכֵן הַמִּצְוָה אֵינוֹ מְשַׁלַּח קִרְבָּנוֹתָיו; כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִיָּאָה אֶל הַמִּחְנָה - אֵינוֹ רָאוּי לְהִקְרֶבָה. אֲבָל הַמִּנְחָה - יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק אִם מְשַׁלַּח אוֹ אֵינוֹ מְשַׁלַּח; לְפִיכָךְ, אִם הִקְרִיבוּ עָלָיו - נִרְצָה. וְהִקְשׁוּ הָאֲחֵרִים, דִּמְשַׁמַּע מִדְּבָרָיו שֶׁבְּרִישָׁא, אִם הִקְרִיב בְּאִבְלוֹתוֹ, לֹא נִרְצָה, וְהָא לְשִׁיתּוֹ אֵין אִבְלוֹת מִן הַתּוֹרָה אֲלָא בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן.

²⁹ אבל לא שאר הימים, דמדאורייתא לא הוי אונן אלא ביום המיתה, דכתיב ואחריתה כיום מר. רי"ד.

³⁰ כשאינו יום המיתה (כגון שמת ביום ראשון ונקבר רק בשני). דבזבחים (בפ' טבול יום, צ"ט ב' - ק' א') אמרינן דיום קבורה הוי אונן מדרבנן, ואינו מביא קרבן. ודוקא ביום קבורה אחמור רבנן ועבדוהו כיום מיתה, משום דאז חייל עליה אבלות כשיסתם הגולל.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

אבל שאר ימי אבלו מביא, ואפילו איסורא דרבנן לית ביה.³¹

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות נידוי וחרם, סימן שלד)

ב. המנדה... אסור בתכבוסת ובתספורת ובנעילת הסנדל (ראב"ד ורא"ש), כְּאֵבֶל...

(או"ח, הלכות תשעה באב, סימן תקנד)

יז. אֵבֶל וּמִנְהָה שְׁמֵהֶלְכִים בְּדֶרֶךְ מִתְרִים בְּנִעִילַת הַסַּנְדָּל, וְכִשְׁיִגְּעוּ לָעִיר יִחַלְצוּ...

³¹. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת בית המקדש, ב,יא). רי"ד (תוספותיו, ט"ו ב', ד"ה אבל).